BIỆN PHÁP PHÁT HUY TÍCH CỰC TRONG HOẠT ĐỘNG TẠO HÌNH CHO TRẺ MẪU GIÁO

NGUYỄN VIỆT ANH
Trường Đại học Hải Phòng

Nhận bài ngày 13/3/2025. Sửa chữa xong 17/3/2025. Duyệt đăng 21/3/2025.

Abstract

Letting children get acquainted with the art of drawing is the best way to develop their thinking, their intellectual capital and understanding, helping them to develop more comprehensively. Letting children get acquainted with the art of drawing gives them an impression of beauty and genuine emotions, the good qualities of human personality.

Keywords: *Measures, art activities.*

1. Mở đầu

Ở trường mầm non có rất nhiều các hoạt động phát triển toàn diện cho trẻ mẫu giáo, là cơ sở ban đầu của nhân cách con người mới. Trẻ biết sáng tạo lao động trong tương lai. Chính vì vậy việc thực hiện tốt các hoạt động tạo hình trong trường mầm non sẽ góp một phần không nhỏ vào việc nâng cao chất lượng giáo dục nhằm phát triển toàn diện cho trẻ. Những sản phẩm trẻ tạo ra rất đơn giản, ngộ nghĩnh sinh động. Trẻ biết đánh giá khái quát cao, trẻ phản ánh ấn tượng của bản thân không phụ thuộc vào thực tế. Trẻ rất thích sử dụng màu sặc sỡ mang tính chất phản ánh biểu tượng. Mỗi sản phẩm của trẻ mang một nội dung, một tên gọi khác nhau. Trẻ tham gia vào hoạt động tạo hình đã giúp trẻ hình thành đức tính tốt như: yêu cái đẹp và mong muốn tạo ra cái đẹp. Trong thực tế việc tổ chức các hoạt động tạo hình theo phương pháp hiện hành cũng đã mang lại hiệu quả tới việc phát triển nhân cách. Những sản phẩm trẻ tạo ra rất đơn giản, ngộ nghĩnh sinh động. Mỗi sản phẩm của trẻ mang một nội dung, một tên gọi khác nhau. Trẻ tham gia vào hoạt động tạo hình đã giúp trẻ hình thành các đức tính tốt như: Biết tận dụng các nguyên liệu sẵn có để tạo ra cái đẹp và mong muốn tạo ra cái đẹp.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Ý nghĩa của hoạt động tạo hình đối với trẻ mẫu giáo

Hoạt động tạo hình có một vị trí vô cùng quan trọng trong chương trình chăm sóc giáo dục trẻ ở lứa tuổi mầm non, và nó là một trong những con đường cơ bản tiến hành giáo dục thẩm mỹ, giáo dục toàn diện cho thế hệ trẻ ngay từ những năm đầu của cuộc sống. Thông qua hoạt động này hình thành sự phát triển của cảm giác, tri giác, sự khéo léo của đôi bàn tay thẩm mỹ cho trẻ. Việc quan sát tìm hiểu các sự vật, hiện tượng giúp trẻ nhận ra các đặc điểm thẩm mỹ phong phú đa dạng nhằm kích thích sự xuất hiện nhưng dung động, những xúc cảm thẩm mỹ, cảm xúc về vẻ đẹp của hình, màu, nhịp điệu, vẻ cân đối hài hòa của bức tranh [2].

Hoạt động tạo hình trong trường mầm non gồm: Vẽ, nặn, xé dán, chắp ghép mảng màu, tô màu, sáng tạo từ màu nước... đều là những hoạt động hấp dẫn nhất đối với trẻ mẫu giáo, nó giúp trẻ tìm hiểu, khám phá và thể hiện một cách sinh động về thế giới xung quanh qua các sản phẩm mà trẻ làm ra.

Ngay từ độ tuổi nhà trẻ, trẻ cũng được làm quen với những kĩ năng vẽ các đường nét đơn giản và làm quen với màu sắc, chấm hồ, dán…. Khi đến 5-6 tuổi trẻ có khả năng phân biệt và điều chỉnh đường nét để vẽ, xé dán và trẻ bắt đầu tập sử dụng "màu bắt chước" nghĩa là màu tương ứng với màu của mọi

Email: vietanhart2012@gmail.com

vật trong hiện thực. Trẻ có thể tạo ra sản phẩm bằng cách nhìn, tri giác vật mẫu của cô hoặc có thể tưởng tượng trong thực tết và thực hiện các kỹ năng vẽ, nặn, xé dán, sáng tạo màu nước để tạo ra được sản phẩm theo phong phú. Hoạt động tạo hình gồm có các dạng hoạt động cơ bản như: Vẽ, nặn, cắt xé, dán, xếp hình,... được tổ chức dưới hình thức theo mẫu, theo đề tài, theo ý thích của trẻ. Hoạt động này chứa đựng các yếu tố nghệ thuật đa dạng, phong phú từ nội dung, hình thức, nguyên liệu...rất thuận lợi cho việc giáo dục phát triển thẩm mỹ cho trẻ [4].

Sự phát triển của độ tuổi này dần tích lũy biểu tượng, vốn sống kinh nghiệm, đồng thời với sự phát triển theo hướng hoàn thiện dần về cấu tạo và chức năng vận động tính khéo ngày một hoàn thiện hơn. Phát huy tính tích cực, sáng tạo của trẻ trong hoạt động tạo hình, mở rộng vốn kiến thức, kinh nghiệm của trẻ khi nói về sản phẩm của mình.

Cung cấp những kiến thức sơ đẳng về tạo hình cho trẻ mọi lúc mọi nơi, trẻ được hoạt động tạo hình một cách tự do thoải mái có sự hướng dẫn hỗ trợ của giáo viên, cùng với nguyên vật liệu đa dạng, phong phú, dễ kiếm, có sẵn tại địa phương giúp trẻ tự tin lựa chọn và tự do sáng tạo, phát huy hết khả năng của trẻ trong hoạt động tạo hình.

2.2. Các biện pháp trong hoạt động tạo hình

2.2.1. Tạo môi trường vật chất

a. Môi trường trong lớp học

Môi trường giáo dục là thành tố quan trọng trong quá trình giáo dục nhằm phát triển tâm lí và hình thành nhân cách của người học, vì thế được nhiều nhà tâm lí học, giáo dục học, xã hội học...quan tâm nghiên cứu cho rằng: Môi trường giáo dục là toàn bộ thế giới vật chất và tinh thần mà trong đó diễn ra quá trình giáo dục cho con người nhằm hình thành nhân cách. Luôn coi môi trường giáo dục là hệ thống các điều kiện, hoàn cảnh, các yếu tố bên trong, bên ngoài nhà trường có ảnh hưởng trực tiếp đến sự phát triển và hình thành nhân cách của người học trong cơ sở giáo dục. Ngoài ra còn được xem là yếu tố thuộc môi trường giáo dục có ảnh hưởng nhiều hơn đến chất lượng học tập đó là: mối quan hệ giáo viên- trẻ, không gian học tập là sự kết nối giữa lớp học với văn hóa cộng đồng. Bên cạnh không thể thiếu cơ sở vật chất thiết bị trường học là những phương tiện vật chất, kỹ thuật và sản phẩm khoa học và công nghệ được huy động sử dụng và đạt mục đích của các hoạt động giáo dục trong trường học.

Do vậy, đặc điểm nhận thức của trẻ mầm non chủ yếu thông qua các hình ảnh trực quan, trẻ lĩnh hội và tiếp thu kiến thức chủ yếu thông qua hoạt động vui chơi. Chính vì vậy việc tạo môi trường lớp học trong tổ chức hoạt động cho trẻ vô cùng quan trọng. Một môi trường đẹp và phù hợp đã thu hút trẻ đến lớp, cũng như hứng thú tham gia và các hoạt động một cách tích cực [5].

Môi trường trong lớp phải đảm bảo tính thẩm mỹ, thân thiện, thể hiện nét đặc trưng về văn hóa, truyền thống dân tộc, vùng, miền. Các góc chủ đạo như: Góc chủ đề và các góc chơi đều được trang trí với những hình ảnh đáng yêu, ngộ nghĩnh, sử dụng các nguyên vật liệu gần gũi sẵn có ở địa phương.

Ví dụ: Trang trí góc chủ đề: Giaó viên (GV) có thể cắt hoặc dán các hình ảnh phù hợp với chủ đề bằng giấy carton, nắp chai, vỏ sò,…để trang trí.

Góc tạo hình GV có thể trang trí bằng nhiều bức tranh được làm từ nhiều nguyên vật liệu để phát huy khả năng sáng tạo của trẻ. Mặc khác ở góc tạo hình phải có nhiều nguyên vật liệu để trẻ được tự do lựa chọn và tự do sáng tạo như: Giấy, bút, đất nặn, màu nước, sáp màu, giấy carton, vỏ sò, lá cây, hộp sữa, các loại hạt…Với những nguyên vật liệu đó trẻ có thể lựa chọn những nguyên vật liệu trẻ thích để tạo ra những sản phẩm đẹp. Bên cạnh đó giáo viên cũng phải chuẩn bị một bức tranh mẫu hay một sản phẩm nào đó để cung cấp kiến thức cho trẻ giúp thu hút sự chú ý của trẻ về nghệ thuật tạo hình.

Ví dụ: Cô treo các bức tranh con cá được xếp từ lá, vỏ sò được sơn màu để xếp thành hoa, bức tranh thuyền buồm được xếp từ bìa carton,...

b. Môi trường ngoài lớp học

Với trẻ mầm non, hằng ngày được tiếp xúc với môi trường thiên nhiên, thế giới xung quanh trẻ là cỏ

cây hoa lá, là những con vật nuôi, những đồ dùng, đồ chơi quen thuộc, trẻ được tự do tham gia, khám phá, trải nghiệm sẽ giúp trẻ có trí tưởng tượng phong phú và phát huy tối đa khả năng sáng tạo của trẻ và thu hút trẻ đến trường.

Việc trang trí cảnh quan môi trường phải đảm bảo được sự an toàn và thân thiện với trẻ, tạo cho trẻ cảm giác gần gũi, thân thuộc với đời sống hàng ngày, làm cho trẻ cảm thấy được chào đón mỗi khi đến trường. Có thể sử dụng các cây, nguyên liệu, đồ dùng, chất liệu phổ biến ở địa phương để dùng vào trang trí. Sắp xếp cảnh quan trường lớp thuận tiện và đảm bảo an toàn cho trẻ hoạt động.

Đồ dùng ngoài trời phải giàu tính thẩm mỹ và sử dụng các nguyên vật liệu sẵn có tại địa phương. Ví dụ: Từ các bánh xe ô tô được vẽ trang trí các họa tiết sinh động, đẹp mắt để làm xích đu, ghế, hình ảnh các con vật, chậu hoa…Khu vui chơi ngoài trời thân thiện và gần gũi với trẻ

Ví dụ: Cây gỗ, rơm rạ, tre, lá để làm nhà chòi; các loại chai, nắp chai được cắt, vẽ và xếp thành các chậu hoa thật xinh xắn và đẹp mắt.

Trang trí khuôn viên trường được sử dụng từ bìa carton, hộp sữa, các loại hạt để làm hoa, xếp các hình ảnh…Ngoài ra còn có góc sáng tạo của bé, ở góc này sẽ được chuẩn bị ra nhiều nguyên vật liệu sẵn có như: Lá cây, giấy, mút vụn, nắp chai,…để trẻ được lựa chọn và tự do sáng tạo.

2.2.2. Xây dựng quan điểm lấy trẻ làm trung tâm

Giáo dục lấy trẻ làm trung tâm là cách giáo dục dựa trên nhu cầu, hứng thú, khả năng và thế mạnh của từng trẻ – tin tưởng rằng mỗi trẻ đều có thể thành công và tiến bộ, tạo cơ hội cho trẻ học bằng nhiều cách khác nhau qua đó có thể phản ánh được mức độ khả năng sáng tạo của từng cá nhân trẻ.

Ví dụ: Hoạt động "Xếp thuyền buồm". GV cho trẻ xem hình ảnh thuyền buồm và các nguyên vật liệu như: Giấy carton, lá cây, bọc bánh oshi, mút vụn, hột hạt, nắp chai, sáp màu, màu nước…

Để biết được khả năng của trẻ GV có thể đặt câu hỏi gợi mở như:

- Các con biết gì về hình ảnh này?
- Với các nguyên vật liệu này các con suy nghĩ xem các con sẽ làm gì?
- Vậy muốn xếp được thuyền buồm các con sẽ xếp như thế nào?
- Để cho bức tranh thuyền buồm của mình đẹp hơn các con có thể làm gì nữa?
- GV cho trẻ vào bàn thực hiện, GV cho trẻ tự do lựa chọn nguyên vật liệu trẻ thích và tự do sáng tạo để xếp được thuyền buồm.

GV cần quan sát để giúp đỡ và khen ngợi, động viên trẻ kịp thời nhằm, kích thích trẻ tích cực sáng tạo, tạo cho trẻ niềm tin, mong muốn hoàn thành công việc được tốt và làm thức dậy những cảm giác của sự thành công, giúp trẻ tích cực hoạt động, duy trì hứng thú của trẻ trong suốt quá trình trẻ tạo hình.

Mặc khác GV cần biết khai thác ý kiến của trẻ nhận xét sản phẩm của bạn hay khi trẻ trình bày ý tưởng trong bài tạo hình của mình. Bên cạnh đó GV biết tìm kiếm, phát hiện những nét độc đáo riêng của từng sản phẩm trong việc phối hợp màu sắc sự đa dạng của đường nét, hình khối để khen ngợi, kích thích trí tưởng tượng sáng tạo của trẻ.

2.2.3. Sử dụng các nguyên vật liệu mở dạy trẻ làm đồ chơi

Tận dụng các nguyên vật liệu sẵn có, dễ tìm, gần gũi trẻ, sự đa dạng của nguyên vật liệu để khuyến khích khả năng sáng tạo của trẻ.

Các nguyên liệu lựa chọn phải đảm bảo được các nguyên tắc như:

+ An toàn (không nhọn, không có cạnh sắc, không độc hại…)
+ Rẻ tiền (những nguyên vật liệu có ở địa phương).
+ Dễ kiếm (ví dụ: vỏ ốc, hến, vỏ hộp, vải vụn…)
+ Dễ bảo quản hay cất giữ.
+ Dễ cầm (phù hợp với tay cầm của trẻ)
+ Dễ cung cấp kinh nghiệm bao gồm các giác quan.

+ Dễ sửa chữa.

Muốn trẻ tham gia tích cực và phát huy hết khả năng sáng tạo của trẻ trong hoạt động tạo hình, phải làm tốt công tác chuẩn bị, từ tranh ảnh, vật mẫu đến các nguyên vật liệu phù hợp và đủ với số lượng trẻ cho tất cả mọi trẻ đều được tham gia hoạt động. GV huy động trẻ tìm kiếm nguyên vật liệu, phế thải có sẵn ở địa phương như: Hạt đậu, rơm, rạ, râu bẹ bắp, lá cây, vỏ hến, giấy, vải vụn...Từ đó chất lượng tạo hình đạt kết quả cao hơn.

Ví dụ: Chủ đề "Bản thân" cho trẻ tạo mẫu làm ra các trang phục bằng lá cây (lá mít, lá bàng, lá dừa...) làm những chiếc mũ hoặc bộ thời trang thật hấp dẫn, lấy lá dừa thắt đồng hồ, kính, nhẫn... khi tạo được sản phẩm trẻ tự đeo vào bản thân. Từ đó trẻ rất ham thích và tưởng tượng, sáng tạo ra sản phẩm mới lạ.

- Chủ đề "Giao thông" tận dụng giấy báo, tạp chí, hộp sữa, lá cây... gấp máy bay, làm xe ô tô, xe tải, xe lửa hay xếp những chiếc thuyền xinh xắn.

- Chủ đề "Thế giới động vật" dùng vỏ sò làm con cá, lá dừa làm con châu chấu, con trâu, lá chuối cuốn thành con mèo, bông bèo tây làm con gà, con chó hay các loại củ, quả làm tạo thành các con vật nuôi trong gia đình...

Tận dụng giấy thừa, các tờ lịch cũ, các con vật bằng củ quả, cô giúp trẻ cùng đóng thành những cuốn sách, sau đó cho trẻ sưu tầm tranh ảnh cắt hoặc xé dán vào. Qua đó sẽ tạo được cảm hứng sáng tạo của trẻ.

Thiết kế hoạt động làm đồ chơi bằng nguyên vật liệu thiên nhiên trong các chủ đề giáo dục. Dạy trẻ làm con nghé bằng lá đa: Chuẩn bị: 1 lá đa (hoặc lá bàng, lá đại, lá đề). Cách làm: Xé hoặc cắt theo gân lá ở 2 bên cuống. Sau đó buộc hoặc quấn 2 cạnh lá với nhau tiếp theo lấy sợi dây khác buộc chắc chắn vào đầu cuống lá và luồn sợi dây từ đầu cuống lá vào ống lá ra phía sau thành đôi. Vậy là bé đã có được một chú nghé làm bằng lá.

Cách sử dụng: Cho trẻ cầm đuôi nghé kéo nhẹ, đầu nghé sẽ gật gật như gặm cỏ và kêu "nghé ọ, nghé ọ"

Làm con cá bằng lá và hoa giấy: Chuẩn bị: Vật liệu: 2 hoa giấy (còn cả cuống) 1 hoa giấy, giấy màu, kim chỉ. Cách làm: Lấy 2 lá ghép vào nhau làm thân cá sau đó gấp đôi tờ giấy màu, cắt hình tròn có đường kính khoảng 0,5 cm làm 2 mắt cá. Tiếp theo dùng kim chỉ đính 2 hình tròn vào đầu là thành mắt cá và xâu 2 cuống lá vào 2 cánh hoa giấy thành đôi. Cách sử dụng: Cho trẻ 1 một sợi chỉ trên lưng cá, treo gần cửa sổ, khi có gió thổi qua, cá sẽ bơi rất đẹp. Cho bé miêu tả con cá bằng lá và hoa giấy vừa làm.

2.2.4. Phát triển khả năng sáng tạo cho trẻ ở mọi lúc, mọi nơi

Không chỉ trong hoạt động học mà trong tất cả hoạt động và ở mọi lúc, mọi nơi, GV có thể khơi gợi giúp trẻ sáng tạo trong hoạt động tạo hình.

Ví dụ: Khi đi dạo thấy có nhiều hoa dại rụng trên sân, cô cho trẻ nhặt hoa và tổ chức cho chơi xâu vòng hoa để đeo tay, hay vòng đeo cổ, mặt dù trong kế hoạch giáo dục không có hoạt động này.

GV linh hoạt tổ chức cho trẻ làm đồ chơi này trong hoạt động tự do, đi dao. Hướng dẫn làm đồ chơi bằng nguyên vật liệu thiên nhiên tiến hành mọi lúc mọi nơi như giờ đón trẻ, hoạt động học, hoạt động vui chơi (trong góc sáng tạo nghệ thuật- góc thiên nhiên), hoạt động chiều, hoạt động dạo chơi, hoạt động chuyển tiếp giữa các hoạt động... nhưng không được cắt xén các hoạt động khác để thực hiện và không kéo dài thời gian.

Ngoài việc tạo hứng thú cho trẻ ở hoạt động học cho trẻ được làm quen môi trường xung quanh, khi đi dạo chơi trẻ được ngắm nhìn vật thật, được sờ nắm, khi hoạt động ngoài trời có thể phát phấn để trẻ vẽ trên sân những gì trẻ nhìn thấy được.

Ví dụ: Trẻ dùng phấn vẽ các đồ chơi ngoài trời hay vẽ hoa... vẽ những biểu tượng mà trẻ thích. Khi hoạt động ngoài trời tôi yêu cầu trẻ nhặt lá khô, cành khô để làm vật liệu cho trẻ hoạt động tạo hình.

2.2.5. Tuyên truyền, phối hợp với phụ huynh

Để nâng cao khả năng hoạt động tạo hình cho trẻ cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa gia đình và nhà trường. Khuyến khích các bậc phụ huynh tham gia vào các quá trình chăm sóc, giáo dục trẻ nhằm tạo

được sự liên kết và thống nhất giữa trường mầm non và gia đình về nội dung, hình thức, phương pháp chăm sóc, giáo dục trẻ. Tạo điều kiện thuận lợi cho sự phát triển của trẻ về các mặt thẩm mỹ, góp phần thực hiện tốt mục tiêu chương trình, chăm sóc giáo dục trẻ. Việc phối hợp tốt sẽ tạo nên nguồn lực vật chất và tinh thần, góp phần nâng cao chất lượng chăm sóc giáo dục trẻ.

Thường xuyên trao đổi với phụ huynh ở mọi lúc, mọi nơi như: Đón trẻ, trả trẻ,… nhằm giúp phụ huynh hiểu được tình hình học tập của con em mình để đưa ra những biện pháp giúp trẻ học tốt.

Ví dụ: Phụ huynh có thể hỏi trẻ: Hôm nay ở trường cô dạy con những gì? Con đã làm được sản phẩm gì ở lớp? Con làm như thế nào? Từ đó phụ huynh sẽ nắm bắt được khả năng của con mình ở mức độ nào và có biện pháp hỗ trợ giúp đỡ trẻ để trẻ học tốt hơn.

2.3. Bài học kinh nghiệm

- Ban lãnh đạo nhà trường luôn quan tâm trong việc xây dựng môi trường lớp học và ngoài lớp học nhằm giúp trẻ có cơ hội được trải nghiệm, khám phá và phát huy hết khả năng sáng tạo, chủ động tích cực theo cách riêng của mình.

- GV phải có khả năng tìm tòi, sáng tạo ra những cái mới để tạo ra những sản phẩm đẹp mắt mang tính thẩm mỹ cao và phù hợp với nhận thức của trẻ, qua đó thu hút sự chú ý của trẻ và tạo nguồn cảm hứng cho trẻ làm theo. Biết tận dụng hết các nguyên liệu sẵn có ở địa phương để trang trí, có chất lượng thẩm mỹ cao: Màu sắc tươi sáng, hình dáng sinh động, bắt mắt và gây hứng thú cho trẻ.

- GV linh hoạt, sáng tạo điều chỉnh kế hoạch giáo dục, thường xuyên thay đổi các hình thức và sử dụng các thủ thuật lên lớp, giúp trẻ hứng thú và hoạt động một cách tích cực.

- Thường xuyên bổ sung và thay đổi đồ dùng dạy học một cách sáng tạo.

- Biết vận dụng biện pháp lồng ghép tích cực với các hoạt động khác một cách khoa học, nhẹ nhàng, thoải mái, khai thác tối đa khả năng, năng khiếu trẻ.

- Biết kết hợp hoạt động và linh hoạt trong hoạt động ngoài trời một cách phù hợp có khoa học, nhằm phát huy tối đa tính tích cực, sáng tạo ở trẻ, cung cấp kiến thức cho trẻ ở mọi lúc, mọi nơi, gởi mở ở trẻ một cách sáng tạo tính tò mò khám phá của các cháu trong môi trường ngoài lớp học.

Phụ huynh tích cực tham gia vào các hoạt động của nhà trường và hiểu được trách nhiệm của mình để cùng giáo viên khảo sát kết quả của trẻ.

Phụ huynh có ý thức trong việc phối hợp với GV và nhà trường trong việc chăm sóc giáo dục trẻ: Tham gia đầy đủ các buổi họp phụ huynh, quan tâm đến các góc tuyên truyền của lớp.

Phụ huynh nắm bắt được khả năng của con em mình và chủ động hơn trong việc trang bị hay đóng góp những nguyên vật liệu sẵn có để trẻ tham gia vào các hoạt động tạo hình.

3. Kết luận

Trẻ em là niềm hạnh phúc của mỗi gia đình, là tương lai của mỗi dân tộc. Việc bảo vệ chăm sóc, giáo dục trẻ em là trách nhiệm của nhà nước, của xã hội và của mỗi gia đình. Đối với việc giáo dục và phát triển nhân cách cho trẻ ngay từ lứa tuổi mầm non, hoạt động tạo hình đóng một vai trò hết sức quan trọng trong sự phát triển của trẻ nhỏ về mọi mặt như: Thẩm mỹ, đạo đức, trí tuệ, thể lực và lao động. Hoạt động tạo hình là một hoạt động học tập mang tính nghệ thuật, giúp trẻ nhận thức thế giới xung quanh và phản ánh thế giới thông qua các hình tượng nghệ thuật, trong các hình thức hoạt động mang tính nghệ thuật.

Tài liệu tham khảo

[1] Ngô Bá Công (2015), *Giáo trình Mỹ thuật cơ bản*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.

[2] Lê Thanh Thủy (2002), *Tạo hình và phương pháp tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ em*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.

[3] Nguyễn Quốc Toản (chủ biên, 2010), *Giáo trình Phương pháp dạy - học Mỹ thuật*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.

[4] Trần Thị Ngọc Trâm (2014), *Hướng dẫn tổ chức thực hiện Chương trình giáo dục mầm non mẫu giáo nhỡ*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.

[5] Đinh Văn Vang (2008), *Giáo trình Giáo dục học mầm non*, NXB Giáo dục, Hà Nội.